

Antiszemizmus (és más előítéletek) a magyar történetírásban

Ungváry Krisztián: *A Horthy-rendszer és antiszemizmusának mérlege. Diszkrimináció és társadalompolitika Magyarországon, 1919–1944.* Budapest, Jelenkor Kiadó, 2016.

Egy olyan alapállásból kiindulva, mely szerint „antiszemita az, aki a zsidókat okolja az antiszemizmusért” Ungváry „kibővített és javított” disszertációja a gyengén burkolt előítéletesség iskolapéldája. Ám a Bolgár Dániellel folytatott vita¹ után nincs ebben titok. (Gyakorlatilag Ungváry statisztikákra vonatkozó eljárás módját Bolgár olyan szépen megvilágította, hogy itt csupán ideológiai és episztemológiai észrevételeket kell tennünk.) A meglepetés az, hogy egy több szinten és több irányban is előítéletes, némely helyütt pedig enyhén szólva is gyanús módszertanú írás miként került elfogadásra és tett szert eme hihetetlenül nagy elismerésre.

Felmerül a kérdés, hogy miben jelenik meg az előítéletesség az egész szövegben elosztva.

A strukturális elemzés elhagyása. Ungváry a kortárs divatnak engedve, a szélsőjobboldalt is szociálisan érzékenynek akarja beállítani. Ám még az általa idézett szövegrészekből is látható, hogy a jobboldal legfeljebb zsidó résztvevőitől szerette volna megfosztani a kapitalizmust,² és a munkásságot nem felemelni akarta, hanem ebben a pozícióharcban szerette volna kihasználni.³ „Szociálpolitikáról” beszél,⁴ ám be kell ismerje, hogy a szegényeknek nem jutott a zsákmányból.⁵

Az egész disszertációnak is ez utóbbi tézis az alapkoncepciója, jelesül: a szélsőjobboldal mindössze „a mérhetetlen zsidó vagyon” „szorításában” igyekezett kiutat találni, hogy élhessen nemzet e hazán⁶ – innentől Ungvárynak mindössze a *kivitelezést* kell barbárnak bélyegeznie, hogy úgy tűnjön, szemben áll a történelmi szélsőjoggal, ám egész felfogása alapján szemmel láthatólag egy akkor „létező” zsidókérdés tézise mellett kötelezi el magát.

„A zsidó” a tőkés átalakulásban vezető szerepet játszik Ungvárynál,⁷ ám ennek részletezésére nem tér ki, és a kontextus alapján szabad akaratot tulajdonít „neki” a „kapitalizmusformák” alakításában.⁸ (Noha a piaci rendszer determináló erejű, nincs igazi variabilitása.) Ez alapján számára az antiszemitizmus a kapitalizmus fejlődéséből következik, és csakis ennek dinamikájában érthető meg.⁹ Ám a zsidóságnak (a feudalizmus idejétől számított) piaci szférába kényszerített voltáról nem szól.¹⁰ Pontosabban lábjegyzetben ismeri el, hogy a Horthy-korszak elmaradott társadalomszerkezettel bírt, ennek következménye az elosztás tereire szorított zsidóság.¹¹

Ugyancsak elhagyja a gazdasági-szociális összefüggésrendszer strukturális elemzésének az elvét (pontosabban fel sem veti) a szélsőjobb általa tulajdonított „antikapitalizmusa” esetében. Hasonlóképpen a feudalista-retrográd irányzatnak már a *Kommunista Kiáltvány* III. fejezet 1/a pontjában is említett „reakciós antikapitalista” utópizmusát sem hajlandó tárgyalni, megkülönböztetve utóbbit a kispolgári elemeknek a monopolista pozíciót saját maguk számára kívánó „örsegváltó” politikájától, holott mindkettő élesen elválik a marxista programtól, persze kontextusában tárgyalva. Ungváry éppen ezt kerüli el; kiragadott részleteket elemez. Egy váratlanul feltűnő idézet mégis elárulja, hogy a szélsőjobbnak a baloldali szociális program papírmaséjára éppen a baloldal lefegyverzése miatt volt szüksége.¹²

Ungváry minden hivatkozás nélkül állítja, hogy Gömbös „az osztályok nélküli társadalom híve volt”, ugyanakkor a tőke mindössze enyhe *korlátozására* volt kész.¹³ A két állítás logikailag kizárja egymást.

Az antiszemitizmus felerősödését „a Tanácsköztársaság tapasztalatai” ködös képére igyekszik visszavezetni,¹⁴ ignorálva, hogy az értelmiség már 1917-re tematizálni kényszerült a „zsidókérdést”,¹⁵ prózaian szólva a hadibeszállítókna a rendszer és a hadigazdaság természetéből következő törvénytelen ségei okán!¹⁶ Amikor azonban a hadiipari panamák tényeit veszi sorra, egyértelműen „a zsidóra” és a hangulatra szűkíti le az elemzést:¹⁷ a GYOSZ ellenezte a munkanélküli segély bevezetését, a GYOSZ vezetősége zsidókból állt, és „ez okozott” antiszemitizmust...¹⁸ Valóban egyszerű szillogizmussal állunk szemben?

Ungváry idézi, hogy már 1919 augusztusától létezett egy elképzelés az 1914 után „beszivárgott zsidók” „gazdaságilag káros” jelenlétéről és ennek hatósági kezeléséről.¹⁹ Ám mindez a kapcsolódó szerzői értelmezés hiányában azt a látszatot kelti, mintha mégis igazolható lenne Szakály Sándor botrányt kiváltó okfejtése. A kettő közötti logikai kapcsolatot ugyanis *nem tárgyalja*.

Diskurzuskööttség. Ungváry meglehetősen zavarosan, de konzisztens jobboldalisággal diskurzusköött. A feudális hatalom jelképrendszerének tárgyalásánál a következőket írja: „[...] a Tanácsköztársaság [...] jelszavai [...] a magyar történelem, a vallás, a vagyonbiztonság és a jogrend teljes tagadását jelentették.”²⁰ A mondat kétféleképpen olvasható: kriminalizálni igyekszik a baloldalt, mintha egyetemes tagadásról lenne szó, holott ismert, hogy a Tanácsköztársaság természetesen azonnal nyújtott alternatív értékeket is, így helytelen az értelmetlen anarchiára való fenyegető utalás, amely nem mellesleg a félelemre való hivatkozás falláciája²¹ is. Ha a másik oldaláról nézzük, a *feudális* jogrendet, a történelmi *diskurzust* (ez utóbbi szó Ungvárynál elmarad!), és a kereszténységet²² (!) „magyarnak” veszi, ezzel viszont kerekén kijelenti, hogy az ideológiai pluralitás már eleve nem lehet a „magyar mivolttal” (lett legyen az bármi, noha ez nem kerül kifejtésre) összeegyeztethető.²³

A fővárosi kompozíció elemeit „az ezeréves államiság” szobrainak nevezi, anélkül, hogy ennek angazsált voltára reflektálna. „Árpád helyére Marx egészalakos szobra került.” – hogy ez „traumának” számítsen, ahhoz erős elkötelezettség kell.

Tragikomikus vagy éppen csalárd módon helytelenül használja a „kultúrsokk” kifejezést: a „szimbolikus gesztusok” (amelyekről elfelejti említeni, hogy egy meghaladott állás hatalmi jelképeit megtagadó gesztusok voltak) szerinté ugyanis ilyen váltottak ki. Ám a „kultúrsokk” a valóságban egy idegen kultúra egyes, a szubjektum által sajátjaként megszokottól eltérő elemeivel való találkozáskor jön létre. Vagyis Ungváry pusztá hatalmi díszleteket azonosít egy „nemzeti” „kultúrával”, illetve egy eltérő értékrendi megalapozottságú hatalmi formáció számára rögtön „egy idegen kultúra” lesz. Ugyanazon oldal lábjegyzetében (173. sz.) a köztéri dekorációkra „a város szimbolikus elfoglalása” körülírással utal, ezzel is az „idegenség” bélyegét sítve a nem feudális alapállásokra. (Különösen érdekes ez azon megvetés tükrében, amellyel Ungváry a mindenki idegen ügynököt látó, kútmérgező Telekiről ír.²⁴) A „zsidók” tanácsköztársaságbeli szerepéről beszél²⁵ s egyúttal megjegyzi, hogy az erről szóló brossúrák (a horthysta propagandairódom súlyos kontextusának említése nélkül) egy részét a hazai szélsőjobboldali szubkultúrában közismert vállalkozás könyvesboltja kiadja és terjeszti mindenféle szakmai magyarázat nélkül.²⁶

Konzervativizmus okán Ungváry a feudális nyomort a Horthy-korszakot megelőző Monarchia számlájára írja, vagy épp Triano-

néra,²⁷ esetleg a Tanácsköztársaságéra; lényegében mindenki hibás, csak a Horthy-rendszert nem érheti bírálat. Annyira, hogy átkot kiált minden vélt vagy valós „társadalom-átalakításra”, nem megfélelkezőről: mivel a fasiszmus liberális [vállalkozói alapú], a „következtetésben” (ami tényszerűen nem következtetés, hanem emocionális ítélet) a szocializmusnak (mint „a” „valódi” „totalitarizmusnak”) *kell* alulmaradnia.²⁸

Egy ponton Ungváry kénytelen felismerni, hogy a szűklátókörű konzervatívok szemében mindenki más „kommunista”,²⁹ ugyanakkor továbbra is reflektálatlanul és önkényesen szelektálva állít párhuzamba mindent a szocializmussal, ami megfelel szerzői elképzelésének. *De te fabula narratur*. Idézi Darányi paranoiáját, mely szerint mindenki álarcában „a bolsevizmus” a főellenség,³⁰ mégsem vonatkoztatja saját kijelentéseire ennek tanulságait. Hóman beismerése, mely szerint a szociális fejlesztések követelése csak a forradalom elkerülését szolgálja,³¹ szintén leperreg róla. Ungváry minden elképzelhetőt „államszocializmusnak” szeretne nézni,³² miközben kénytelen elismerni, hogy Imrédy is kizárólag a baloldal méregfogát igyekezett kihúzni.³³ Sőt, a dolgok fejre állításban odáig megy, hogy kijelenti: a Népköztársaság egy nevesincs jobboldali szervezet programját „hajtotta végre”.³⁴ Ez utóbbihoz azonban el kell felejtienie, hogy a Népköztársaság Moszkvából hozta jóval korábban kodifikált programját, ráadásul történetileg mindig a reformjobboldal plagizált a baloldaltól, nem pedig fordítva.³⁵

„A kapitalizmus *mai formája* ellen küzdünk” [kiemelés tőlem – K. A.], mondja a szélsőjobb.³⁶ Ungváry ebből a reformista alapállásból megsemmisítő kritikát óhajt kiolvasni, noha fentebb láttuk, hogy hitelt ad a kapitalizmus többalakú jellegét hangsúlyozó tételeknek (ha azok antiszemiták)! Ugyanígy egy veretesen liberális szövegre próbálja ráerőltetni a „permanens forradalom” hajánál fogva iderángatott fogalmát,³⁷ vagy éppen a középosztálybeli érdekeknek a „polgárosodás hibás menetéről” sopánkodó szónokát szeretné baloldalinak látni.³⁸

Ungváry ugyanakkor nemcsak konzervatív jobboldali, hanem liberális is: a magánvagyon mindenfajta sérelmét elutasítja, és groteszk eszmefuttatásokba kezd a „jogról”, ha az előbbieket kerülnek említésre. Vagyis e tekintetben nála egy platformra kerül az oligarchák vagyonának a szocializmusban történt társadalmi tulajdonba vétele³⁹ és a zsidó/külföldi vállalkozók cégeinek és vagyonának transzprivatizációja⁴⁰ a kapitalizmus fasiszta megjelenési formájában. Mikor Matolcsy Máttyás a római tulajdonjogot egy „nemzeti” tulajdonjog-fogalommal

akarja helyettesíteni⁴¹ [az „őrségváltás” elősegítésére] Ungváry felháborodik. Holott, mint látjuk, a magántulajdon itt nem semmisül meg, sőt! Kiderül, hogy a horthysták számára csak a zsidó földtulajdon szabad préda, a többi már magántulajdon, amit a jogegyenlőség elve véd.⁴² A föld-kishaszonbérlet akciója, amelyet Ungváry földreformként akar felfogni, nem volt szociális, másfelől a paragon túl csak a zsidók és a külföldiek marginális földbirtokainak a bérletére vonatkozott volna.⁴³ Kísérletet sem látni a kettő ellentétének a feloldására: a ragaszkodás a feudális maradványokhoz szemben áll a vállalkozói cselekvés szabadságával.⁴⁴

Ugyancsak feloldatlanul marad a tulajdonjog sérelme feletti (liberális) megbotránkozás ellentmondása azzal, hogy a szövegben több helyen is felhossa a kartell-bűncselekményeket, a spekulációt,⁴⁵ ámde úgy, mintha a plutokrata tőkés *nem* tőkés vállalkozóként, a rendszer logikus elemeként aknázná ki a rendszer összefüggései adta lehetőségeket, hanem „zsidóként” cselekedne.⁴⁶ Hasonlóként „tárgyalja” az Egán-ügy kapcsán az uzsorás bűneit.⁴⁷ Elismeri ugyan a tönkrement dzsentri szerepét az antiszemitizmusban,⁴⁸ ám ennek gazdasági okairól hallgat. Elvileg szintén elismeri, hogy a legszegényebb rétegek nyomora a földkérdésből eredt, és csak az antiszemiták faragtak a szociális kérdésekből „zsidókérdést”.⁴⁹ Idézi, hogy a paraszt nyomora az iparosok problémája,⁵⁰ ám a vállalkozói réteg támogatására kifutó koncepció *liberális* jellegét nem szeretné észrevenni, ahogyan a magyar viszonyok elmaradottságát érintő hitleri kritika liberális élet sem.⁵¹ A *középosztály* helyzetének megerősítését veszi „szociálisnak”, míg a társadalom náci korrumpálását „tagadhatatlan szociális eredménynek”.⁵² Midőn egy jobboldali arról panaszkodik, hogy a vállalkozói középosztály pozícióit még nem vehették át a nemzeti elemek, Ungváry csak a pórias származás felemlegetését szeretné észrevenni, a transzprivatizációt, a „nemzeti középosztály” kitermelődését, a vállalkozói rendszer hibátlan kontinuitását még véletlenül sem.⁵³ Ugyanígy nem szeretné meghallani a zsidó földtulajdon felosztása mögött az indoklás utópista-liberális, a társadalmi mobilitást követelő felhangját.⁵⁴ Ungváry idézi Jarosst: a lopott vagyont „be kell építeni a nemzetgazdaság vérkeringésébe”.⁵⁵ Ennél cinikusabb mondatot keveset találni. A zsidókkal rivális kupeczek rögtön átvették az elkobzott árukészletet s azzal együtt a teljes vevőkört, a konjunktúra árain⁵⁶ pedig pezsgő forgalom indult.⁵⁷ Miközben Ungváry beismeri, hogy a zsidóktól lefoglalt bútorok szétoztása térítésköteles alapon folyt, mégis „szociális” akcióként kezeli e dicstelen tettet.⁵⁸

Ungváry láthatóan meg kívánja őrizni liberális érzéseinek sértetlenségét, így eltekint annak értelmezésétől, hogy a zsidó jogászokat és orvosokat az antiszemitizmus a piacra űzte, és az állami javadalmazású praxisokat a nem-zsidóknak adta.⁵⁹ Ugyanígy a piac működésképtelenségét jelzi a numerus clausus azon indoklása, mely a „szellemi proletariátus” kitermelődését vélte megakadályozni.⁶⁰ Elismeri, hogy ötven éven át a gazdasági visszaélések oka a törvényi szabályozás elégtelensége volt,⁶¹ ám ez esetében nem semlegesíti az állami beavatkozással szemben táplált liberális előítéletet. Az sem látszik, hogy e kontextusban újra szándékozna gondolni a strukturális lehetőségeket kihasználó kartellező tőkések felemelkedését, ami relativizálhatná az eddig sulykolt „zsidó” eredetet.

Ungváry diskurzuskötött abban is, hogy kiátkozni látszik a nemzeti kereteken túllépő együttműködés minden formáját, kivéve persze az EU-t.⁶²

Egyoldalú áldozatképzés és a felelősök keresése – csoportalapon. „Zsidók”, „németek” és „magyarok”. Homogén tömbök pártharcok és egyéni utak nélkül, enyhe áldozatiság és semmi felelősség. A „német” és a „zsidó” a polgárosodás hordozója, egyúttal rögtön „áldozat”.⁶³ Ám mindeközben Ungváry elismeri a polarizált társadalom legszélesebb rétegeinek a nyomorát, átkot szórva a plutokratikus visszaélésekre.⁶⁴

Ha „a zsidók” *Mad'arsko* polgárai, úgy a „gazdasági térfoglalás” és a „plutokrácia”, illetve a „felülreprezentáltság” a jelük, míg a határon túl áldozat-magyarok, akiktől papíron „elvették az identitásukat”.⁶⁵ Ungváry azt állítja, hogy tízezer zsidó család bírta az összvagyon 16%-át, harmincezer a további 5%-át, 200 ezer pedig szinte semmit.⁶⁶ Ezek az arányok elgondolkodtathatnák a vagyoni rétegek piramisszerű szűküléséről, helyett kijelenti, hogy ez utóbbi 200 ezer család mégis magasabb színvonalon élt, mint a hárommillió koldus.⁶⁷ A „zsidó térfoglalás” már csak azért is árulkodó szókapcsolat, mert a főnevet az orvosi szaknyelvben gyulladásokra, tályogokra, döntően pedig daganatokra használják. „A zsidónak” itt nincs *egyéni*leg értelmezhető gazdasági-, politikai- vagy éppen társadalmi szerepe. (Valamiért mégis fontosnak tartja megemlíteni, hogy az iparmágnások 22 felsőházi mandátumából 8-at, állítólag, zsidók birtokoltak.⁶⁸)

A 4800 zsidó kezében lévő transzprivatizált italmérési engedély az összesnek csupán 17%-a.⁶⁹ Hol van ebben felülreprezentáltság? Felveti, hogy a zsidó nagybirtokok felülreprezentáltak voltak, egyúttal azonban beismeri, hogy a nagybirtokok kevés tulajdonos között osz-

lottak meg;⁷⁰ azaz ismét a plutokrácia óriási vagyonát szeretné mediánnak tekinteni. A zsidó nagyvállalkozók mezőgazdasági befektetéseit csak „a zsidók” leírással adja tovább.⁷¹ Összességében „a zsidók” a hibásak minden velük szembeni gyűlöletért: hol azért, mert ők a legvagyonosabbak (*passim*), hol pedig azért, mert a legokosabbak.⁷² Az előítéletek, a propaganda, a gyűlöletkeltés, vagy éppen a „tekintélyek” antiszemita uszításai Ungvárynál – úgy tűnik – nincsenek hatással a lakosság zsidóellenes hangulataira, erre kizárólag maguk a zsidók és elidegeníthetetlen attribútumaik képesek.⁷³

A „németek” megnevezés nála elválaszthatatlan a jogosan megbüntetett *volksbundista* bűnözők fogalmától: a kortárs jobboldal módján el akarja kendőzni a Volksbund hitlerista jellegét és cselekményeit, „nemzetiségi sérelmet” akar formálni a szervezeti-ideológiai tagságból.⁷⁴ Sőt, a Volksbund bűntársai iránti megvetést és a lefolytatott hatósági eljárásokat „faji ellenségkép” „koholása” képében igyekszik feltüntetni.⁷⁵ Hasonló esszencialista álláspontra helyezkedik a „magyar középosztály” ügyében: tagadja annak a háború melletti kiállását és a népirtásban tanúsított bűnös magatartását,⁷⁶ miközben a zsákmány elosztásában való részesedésüket elismeri!

Az egész kötet két legnagyobb, tematikusan összefüggő darabja a „németek” (valójában: nácik) mentegetése, annak bizonygatásával, hogy a „magyarok” (valójában: horthysták) előbbiektől függetlenül, önmaguktól is ki tudták dolgozni a jog- és vagyonfosztást.⁷⁷

Állítja, hogy „antiszemita” lépés volt a satócs-nyerészkedés elleni tanácsköztársasági fellépés, sőt, hogy ennek a frissen tábort váltottakkal szembeni bizalmatlansága csakis zsidógyűlölet lehet.⁷⁸ Ugyanígy a „baloldali antiszemitizmus” meséjét szeretné bizonyítotttnak látni abban, hogy (hivatkozás nélkül) állítja: a szocdemek gyűlésén indítványozták a zsidók kizárását a vezetőségből,⁷⁹ miközben a szocdemek vélt vagy valós antiszemitizmusa nem vethet semmilyen árnyékot a baloldalra.⁸⁰

Ugyanakkor Ungváry magát a Tanácsköztársaságot is (Váry alapján) zsidó vezetésűnek tekinti, s ennek szellemében kijelenti, hogy a „zsidó bolsevik” meséje mögött „van” valóságalap.⁸¹ S egy csipetnyi demofóbia: kritika nélkül idézi azt az állítást, miszerint a nyilasok alacsony szociális státuszukból kifolyólag raboltak.⁸²

*Fallaciózus „bizonyítás”.*⁸³ A legvaskosabb kijelentések (szélsőjobboldali rágalmak, kitalációk) sokszor hivatkozás nélkül szerepelnek Ungvárynál. Ez kimeríti a bizonytalan tényállás falláciáját. Hajlamos

emellett arra, hogy csak az állításait igazolni látszó adatokat és állításokat vegye figyelembe. Például a főváros 24%-nyi zsidó lakosságáról szóló állítás és a csendőri jelentésben említett 28%-nyi „utcai zsidó” „baloldali” ügyében a kettő közötti különbséget nem értelmezi.⁸⁴ A „zsidóság” „anyagi helyzete” „elemzésénél” azokat az adatokat használja fel, amelyek igazolni látszanak őt, ám minden mást kihagy. A nagybirtokok 8%-ának zsidó tulajdoni arányát ugyan kimutatja, ám a felette diszponáló valódi tulajdonosok számát már nem! Tehát feltehetőleg egy maroknyi oligarcha vagyonáról beszél úgy, mintha egy egész csoportra átlagolható tulajdonról lenne szó.⁸⁵ A foglalkozási ágakról és adókategóriákról bemutatott táblázat nem köthető közvetlenül a zsidósághoz, Ungváry számára mégis valamiért azonnal a zsidók magas keresetét magyarázó bizonyítékká válik.⁸⁶ Jelöletlen számú zsidó műgyűjtő meglétét a zsidóság általános gazdagsága jelének veszi.⁸⁷ A Budapest és a vidék között tátongó vagyoni szakadékot, amit a tőke koncentrációja okoz(ott), a zsidókat a nem-zsidóktól elválasztó szakadékként értelmezi.⁸⁸ Összességében, itt a mediánszámítás módszerét alkalmazza, ami viszont a hamis kompozíció (felosztás) csalárdsága: egy csoport egyetlen elemére (tagjára) vonatkozó állítás azonnal vonatkoztatható egy vagy akár az összes másik elemre (tagra).⁸⁹ Mint lábjegyzetben még említésre kerül, az *argumentum ad ignoratiam*⁹⁰ keretében a „kikeresztelkedett” lesz Ungváry „rejtőzködő zsidója”, akiről csak *feltételezhető*, hogy sok volt belőle, és hozzájárult a nagy vagyoni különbséghez. Sajnos azonban nincs róla adat, így aztán nem is cáfolható...

A források kiválasztásánál a tekintélyre hivatkozás falláciája: jellemző, hogy Ungváry terepe tökéletesen hitelt ad a Tanácsköztársaság ügyében Váry irományának,⁹¹ a csendőri jelentéseknek,⁹² vagy akár egy névtelen örültnek is.⁹³

A tekintélyre hivatkozás keretében marginális pártok jelentéktelen képviselőinek (akkori) aktuálpolitikai témájú és tartalmú parlamenti megszólalásait idézi, de csakis azért, mert ezek alkalmasak az anti-kommunista hangulatkeltésre.⁹⁴ Egyikük ignorálja, hogy az „ébredők” összes ötlete a középosztályt szolgálná és magánvállalkozásokat transzprivatizálna,⁹⁵ miközben „szocializációról” beszél.⁹⁶ A kupecsek nem termelő (mert bizony *elosztó*) tevékenysége tárgyaláskor egy másik jelentéktelen forrás Buharinban véli meglátni az „uszítót”.⁹⁷

A marginális források jelentette muníció elapadása láttán, az utóbbiakat előszeretettel citálók rendszerint azzal folytatják, hogy mindent, ami nekik nem tetszik, egyenlővé tesznek a „bolsevizmussal”,⁹⁸ vagy

még a korábbiaknál is jelentéktelenebb „kútfőket” használnak: Ungváry „a zsidók” vagyonosságának megállapításánál idézi Jászai Mari egy felkiáltását⁹⁹ – tudománytalanság ide vagy oda, mindig a szerző az, aki idéz.

Ungváry bármiféle hivatkozás nélkül állítja, hogy a szocializmus „minden elkülönülő csoportot” „fel kívánt számolni”¹⁰⁰ – ez a félelemre tett hivatkozás falláciája. Ugyancsak a félelemre (és a rosszin-dulatra) való hivatkozás hamis érvelését alkalmazza, amikor minden citátum nélkül „kizsákmányolónak” nevezi a sztahanovizmust, egyébként értelmetlenül.¹⁰¹ Sőt, a „holodomort” mint szervezett akciót, szándékolt, az ukrán nép ellen elkövetett, etnikai célzatú genocídiumot is valósnak veszi.¹⁰² E három megalapozatlan állítás zavartalan egymásmellettisége a több, egyenként is hamis állítások összességéből fakadó hamis érvelés iskolapéldája.

Ungváry emellett egy többszintű struktúrát (is) épít az ideológiai pluralitás és a diszkurzív terminológiák sérelmére. Hol a szalmbáb-érvelés eszközével él, azaz akképpen magyarázza félre a másik diskurzus kifejezéseit, hogy az számára „legyőzhető” legyen (pl. Lenin szavait, melyek értelmében a burzsoá tudományos és gazdasági vívmányok átvehetők a nép javára,¹⁰³ úgy állítja be, mintha ezzel a szocialisták nem a civilizációs javakat, hanem a profitszerző praktikákat örökölték volna a liberálisoktól.)¹⁰⁴ Példának okáért az Ungváry által hivatkozott Götz Aly hasonló stratégiával igyekszik két különböző rendszert család módra összemosni, írásaiban pedig gyakorta az *ekvivokáció*¹⁰⁵ bevált módszerét alkalmazza.¹⁰⁶

Ungváry maga is sokszor megbélyegző, ítélkező hangnemben beszél minden más ideológiáról (döntően persze a szocializmusról), ami viszont már önmagában is az ítélkező hangnem falláciája.

Végül meg kell jegyezni: gyakran úgy tűnik, mintha a szövegben előkerülő fogalmaknak kizárólag napjaink hegemonnak tetsző neoliberális (ideológiai) „újbeszél”-je szerinti értelmezését venné figyelembe (pl. a lentebb tárgyalt „progresszív”, a kizárólag jobboldali módon használt [középosztály-mentő] „szocializmus” stb.¹⁰⁷). Teszi ezt a szalmbábérvelés egy válfájának tűnő módon, de tekinthetjük az apriorizmus falláciájának¹⁰⁸ is.

Fel kell tennünk a kérdést: episztemológiai szempontból értékelhető-e egy olyan írás, amely nem vesz tudomást az ideológiai világ pluralitásáról, és a különböző ideológiai diskurzusok elemeinek sajátos helyiértékeit önkényesen áthelyezve, vagy ennek a releváns értelmezésben játszott igen fontos szerepét megkerülve, a szerző

szimpátiáit és ellenszenveit nyíltan, a szöveget formáló, aktív erőkké emelve, a tudományon kívüli szférába lép?¹⁰⁹

Néhány zavaró hiányosság. A „progresszív” szó teljesen értelmezhetetlen használata.¹¹⁰ Olybá tűnik, mintha egyszer „aktív”, máskor „voluntarista”, ritkábban „antifeudális-liberális” értelemben használná, ámde inkonzisztensen.

A kortárs jobboldal módján, az „elkövető–áldozat felcserélés”¹¹¹ jegyében Alyhoz hasonlóan szerepcsere történik: erőszakkal úgy igyekeznek beállítani, mintha a jobboldal őszintén vállalta volna a szociális missziót, míg a baloldal „csak színleg” tett így.

A harmadik zsidótörvény kapcsán a „biopolitikára” fókuszál, és elmondja, hogy az akkor nemzetközileg elismert gyakorlat volt.¹¹² Egyfelől: rögtön adódik a kérdés: miért tereli erre a szót? Másfelől: miért éppen innen felejtí ki a Szovjetuniót, ahol a betegeket elmeszociális és fogyatékos-otthonok sora fogadta be, illetve gondozta, s akiknek sorstársain a „civilizált Nyugat” egy része ebben az időszakban eutanáziát hajtott végre?¹¹³

Ungváry az egyik súlyos kijelentése után, amely szerint a zsidószervezetek azért hibáztatták a náciakat a horthysta politikáért, mert reálisan csak Németországtól várhattak anyagi kárpótlást, saját korábbi írására hivatkozik.¹¹⁴

Az „áruért vért” akció ismertetése közben egy nagyon kétélű mondatrészt enged meg magának: „még ingyen sem fogadtak volna be egymillió zsidót”.¹¹⁵

Himmler projekcióit idézi – hitelt is adva azoknak.¹¹⁶

Hivatkozás nélkül előfeltételezi, hogy a köztörvényesek börtöne „ugyanolyan”, mint a megsemmisítő tábor.¹¹⁷

Néhány pozitívum. Ungváry nagyjából felvázolja a *Generalplan Ost*-ot.¹¹⁸ Megemlíti a náci terjeszkedés szláv népekkel szembeni népirot alapállását.¹¹⁹ Támadja a Teleki-kultuszt.¹²⁰ Elismeri a Horthy-korszak elmaradottságát és a hárommillió koldus létét.¹²¹

Az egész szöveg önellentmondásba hajló, máshonnan, talán Ungváry korábban elkészült írásaiból kiválasztott szövegelemek laza halmazának tűnik, amely láthatóan nem kapott értelmező és a fentiekben már említett, „zavarokat” feloldó végső szerkesztést. Ez szembe megy a bevezetésben rögzített fáradságos és hosszadalmas szerkesztési munka állításával.¹²² A kompilatív jelleg természetesen a szövegben belüli

előre- és visszautalások hiányát, a belső logikai összefüggések nemlétét éppúgy magyarázza, mint azt, miért is található mindösszesen kettő, öt-nyolc oldalnyi, tartalmilag és logikailag egyaránt koherens szövegrész az egész monográfiában.¹²³

Jegyzetek

- ¹ Bolgár Dániel: Újabb mítoszok a zsidó jólétről (*Eszmélet*, online cikkek, 2017; <https://www.eszmelet.hu/bolgar-daniel-ujabb-mitoszok-a-zsido-joletrol/>). Bolgár ebben a korábbi cikkeket, vitairatokat is idézi saját és Ungváry részéről is.
- ² Uo., 108.
- ³ Uo., 104.
- ⁴ Uo., 10.
- ⁵ Uo., 16. fejezet.
- ⁶ A Holokauszt esetében gazdasági mozgatórugót kíván felfedezni, amit „szociális”-nak állít be.
- ⁷ Uo., 18.
- ⁸ Uo., 32. Egyetértőleg idézi Karády Viktort, aki szerint a „zsidó csoportok” határozták meg a kapitalizálódás „formáit”.
- ⁹ Uo., 673.
- ¹⁰ Ellentétben Herzl-lel, aki elismeri, hogy a pénzpiacra száműzött zsidó történeti termék. (Herzl Tivadar: *A zsidó állam. A zsidókérdés modern megoldásának kísérlete*. Szombathely–Gencsapáti, Szülőföld, 2015. 82.) Itt Ungváry egyfajta esszencializmusnál látszik megragadni.
- ¹¹ Uo., 207., 9. lábjegyzet.
- ¹² Uo., 166–167.
- ¹³ Uo., 188. és 192. Nem derül ki, ezt honnan vette Ungváry. A következő oldalon kénytelen elismerni, hogy a polgári eredetű Gömbös nem rajongott a feudális háttérrel előnyt szerzők társadalmáért. Ám a polgári származásuk mozgásterének (akár negatív) követelése – ráadásul egybevetve a tőkés rendszer fennmaradásának alapvetésével – azt jelzi, hogy Gömbös liberális volt. Tehát Ungváry konzervatív énjé ellentmondásba került liberális énjével, és ezt a liberális Gömbösnek a piacpárti táborból való önkényes kiakolbólításával próbálja kezelni.
- ¹⁴ Uo., 85. et passim.
- ¹⁵ Lásd: Hanák Péter (szerk.): *Zsidókérdés, asszimiláció, antiszemitizmus*. Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1984.
- ¹⁶ Lásd: Szabó László: *Bűnügyi múzeum*. Budapest, Minerva Kiadó, 1968.
- ¹⁷ Uo., 94.
- ¹⁸ Uo., 156–157. a) A gyáriparos miért zsidóként kapzsi, nem pedig gyáriparosként?
b) Valahogy ismét csak a „zsidó” tehet az antiszemitizmusról...
- ¹⁹ Uo., 109.
- ²⁰ Uo., 100.
- ²¹ Hamis érvelés, melynek során a beszélő a hallgató valamivel szembeni racionális vagy irracionális félelmét kihasználva, azt érzelmi alapon manipulálja tézise elfogadására, holott az logikai értelemben bizonyításra nem kerül. A falláciákról bővebben: lásd a 84. lábjegyzetet.

- ²² Tehát egy közel-keleti bölcsőjű, monoteista vallás egyik ágát (felekezetét). A történetileg közép-ázsiaiinak tételezett magyar szellem ez esetben igen távol esik önmagától.
- ²³ Az ideológiai/értékrendi pluralitás nyilatkozati tagadása, az „érték” kifejezéssel való visszaélés módján, a kortárs szélsőjobb egyik általános toposza. „Képviseli az értékeket” – figyeljük meg a jelző hiányát és a határozott névelőt! Agresszív apriorizmusról beszélhetünk.
- ²⁴ Uo., 267.
- ²⁵ Uo., 101., 179. lábjegyzet.
- ²⁶ Az adott üzet és az ott megvásárolható kiadványok mély ideologikus elkötelezettsége igen zavaró. Talán helyesebb lett volna meg sem említeni a kötetben, nem kínálva ezzel „ingyen reklámot” a helynek.
- ²⁷ Uo., 146. A nyomor a Monarchia, majd pár sorral lejjebb a békediktátum következménye.
- ²⁸ Uo., 688. Itt persze az elvárások is komoly súllyal esnek a latba. Ungváry részben kurzustörténéssz, tehát egyfelől igazolnia kell a ’89-es rendszerváltással idealizált horthyzmust, racionalizálnia a Holokausztot, ám úgy, hogy ez ne csapjon nyilvánvaló relativizálásba. Pengeélen táncolva, többnyire eleget tesz a neohorthysta és a liberális („politikailag korrekt”) elvárásoknak is.
- ²⁹ Uo., 197.
- ³⁰ Uo., 215. Emlékezzünk! Az állítás, mely szerint a legkülönbözőbb ideológiák álarcában is egyedül „a zsidók” támadják a feudális elmaradottságot, a *Cion bölcséinek* egyik fő sugalmazása.
- ³¹ Uo., 216.
- ³² Uo., 256–257. Szinte hihetetlen az a dogmatikus liberalizmus, amellyel egyik mondatában még elismeri a háborús gazdaság hadigazdaság-jellegét, a következőben pedig ugyanaz már „tervgazdasági” lesz. Sőt, a sztenderdizálást, amely objektíve a modern ipari termelés egyik műszaki követelménye és előfeltétele, ugyanebbe a kiátkozott kategóriába helyezi át. (Uo., 460–461., illetve megismétli uo., 638.) Pedig a „gazdasági racionalitás” mint olyan nem a tervgazdaság specifikuma, olyanira nem, hogy bármely ma „divatos”, menedzser-tankönyvben” megtalálható. (Ha komolyabban belegondolunk: a piac szabadságának igénylése a modernitás elutasításával együtt az indusztriális társadalmakban – rendszertől függetlenül – értelmezhetetlen.)
- ³³ Uo., 256.
- ³⁴ Uo., 255. Állít ilyet – természetesen hivatkozás nélkül.
- ³⁵ Lásd: Jacques Delarue: *A Gestapo története*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972.
- ³⁶ Uo., 321.
- ³⁷ Uo., 319–320.
- ³⁸ Uo., 290. Természetesen a proletár szólama eltér ettől: a bér munkás mindössze saját egzisztenciális függésével lehet tisztában, így az, hogy kizsákmányolóját („Ausbeuterét”) Kruppnak vagy éppen Schwarznak hívják, sem az életszínvonalát, sem a függőségi struktúrát nem fogja még minimálisan sem módosítani. A legendákkal ellentétben pedig nem létezik „méltányos árja vállalkozó” (mára átfordítva: „nemzeti”) a „karvaly zsidóval” (ma: a „multival”) szemben, ahogy vice versa sem, hisz’ a kapitalizmus lényegéből fakadóan mindkettő „karvaly”. Ungváry a legfontosabbnak a vállalkozói szféra vélt „faji” összetételét tartja. Prohászka Ottokár

visszaszólása Voltaire-nek. (Lásd: *Prohászka Ottokár összegyűjtött munkái* – 11. *Kultúra és terror. A társadalmi kérdés*. Budapest, Szent István Társulat, 1927. 272.)

- ³⁹ Pl. a műkincseknek a lakosság épülésére szolgáló kiállítása a Tanácsköztársaság idején. (Uo., 63–64.)
- ⁴⁰ Fontos itt észrevenni, hogy a transzprivatizáció „államosításnak” nevezése egyfajta indoktrinációs eszköz lett a neoliberális politikai-gazdasági elit vegytisztán piaci cselekvéseire. A helyzet tragikomikuma nyilvánvaló: a legkapitalistább transzfereket, üzleti modelleket és a nyugati formák (médiamonopóliumok stb.) eljövételét tekintik ma sokan „kommunizmusnak”.
- ⁴¹ Uo., 227. Ungváry sűrűn idézi őt.
- ⁴² Uo., 491–492.
- ⁴³ Uo., 244. A zsellért eleve kirekeszti a bérlet-jelleg, másfelől a nadrágszójtelkes, ráadásul azt is csak bérelő nincstelenek eleve esélytelenek lettek volna a latifundiumok, de akár a középbirtokok „versenyével” szemben. A náci és a horthysta földprogramok közös rákfeneje, hogy a nagybirtok védelme érdekében született elképzelések (amelyek a vagyontalan tömegek földéhségét a másoktól elhódított területekkel csillapítják) képtelenek választ adni erre a kérdésre.
- ⁴⁴ Miközben megkísérli az antiszemitizmust „antikapitalistának” tekinteni, ami nagyjából ki is merül Prohászka és Bangha tárgyalásával (uo., 273–279.), kénytelen elismerni, hogy modernista antiszemiták is voltak, de a feudális reakció mögötti latifundiális mezőgazdasági érdekharcot nem tematizálja, és kerüli a „kenyérharc” fogalmát (uo., 82–85.).
- ⁴⁵ Uo., 62.
- ⁴⁶ Ungváry a „zsidó nyerészkedést” a világszerte mért magasabb forgalmi árban véli megtalálni. Ehhez azonban figyelmen kívül kell hagynia, hogy a világszerte mért a legtermelékenyebb piaci szereplő határozza meg, a periférián viszont – a (legfeljebb) másodvonalas technológia alkalmazása mellett – a magasabb hozzáadott értéket követelő termelés egyúttal magasabb eladási árát is eredményez.
- ⁴⁷ Uo., 86–88. Az uzsorás itt történelmi eredet nélküli, egyértelműen „zsidó”, illetve a „zsidó” ugyanitt, amennyiben érdemes az említésre, uzsorás.
- ⁴⁸ Uo., 90.
- ⁴⁹ Uo., 149–150. Ám csak azután, hogy táblázatokkal „bizonyítja”: a „zsidók” minden jó állást elfoglaltak (?). Az „át nem eresztő réteg”-et mint fogalmat annak valódi kontextusából kiragadva idézi. Ugyanis nem tárgyalja, hogy alapvetően minden osztály lefelé zár, és csak felfelé nyitott. Strukturális értelemben nem létezik „zsidó” vagy „nem-zsidó” középosztály; Ungvárynál valamiért – igen.
- ⁵⁰ Uo., 180.
- ⁵¹ Uo., 233. Hitler a „dolgozó gazdag” mögött a liberális ideált, a szélhámos-csalót, a „Schwindler”-t értette.
- ⁵² Uo., 235. Noha Alytól tudhatná, hogy ez csak más országok kifosztása útján volt lehetséges, és még így is csupán rövid távon volt fenntartható. A lakosság korrumpálása egy „új Dolchstoß” elkerülése céljából eleve gyanúsnak tűnő koncepció.
- ⁵³ Uo., 463.
- ⁵⁴ Uo., 486.
- ⁵⁵ Uo., 636.
- ⁵⁶ Uo., 648–649. Felmerül a kérdés, hogy az átvett árukészletek értékesítése után vajon milyen gazdasági állapot következett el?

- ⁵⁷ Uo., 640–641.
- ⁵⁸ Uo., 659.
- ⁵⁹ Uo., 34–39. Pedig ez maga a piaccal szembeni liberális csodavárás megsemmisítő kritikája! Ha a létbiztonság kizárólag az állam oldalán lehetséges, és a piacra száműzés a lassú, de biztos elemésztés módja, akkor a liberális dogmák szükségszerűen elbuknak. E tény azonban szemben áll mindennel, amit ma tudni vagy hinni tilos és kötelező: Ungváry tehát nem tud és hisz. Ez utóbbit próbálva menteni (uo., 69.), hitet tesz a magánpraxisok jelentette jó kereset mellett, ami viszont úgy hangzik, mintha azt állítaná, hogy a zsidók még jól is jártak a kirekesztéssel.
- ⁶⁰ Uo., 112. Lejjebb (ugyanott) azonban összemosná a numerus clausus-szal a háborúban bűntárs horthysta elit újratermelődését (is) akadályozó '50-es évekbeli „osztálykompenzáló” politikát.
- ⁶¹ Uo., 192.
- ⁶² Uo., 91. Az EU nyilván „nem olyan”...
- ⁶³ Uo., 24–31.
- ⁶⁴ Uo., 160. Elismeri, hogy a hadiszállításokból származó nyereségek szétosztása ekkoriban közmegegyezés is volt.
- ⁶⁵ Uo., 44–45. Azok a horthysták, akik szerint visszaadták a zsidók „magyar identitását”, valójában éppen *megvonták* tőlük azt, miként országon belül is.
- ⁶⁶ Uo., 635.
- ⁶⁷ Uo., Lévai Jenő mondta ezt?
- ⁶⁸ Uo., 49–50. Tehát a „zsidók” politikai súlya is nagy (?) – amivel egyébként élesen szembe megy az akkori diskurzus és a törvények tartalma is.
- ⁶⁹ Uo., 468.
- ⁷⁰ Uo., 482.
- ⁷¹ Uo., 485.
- ⁷² Uo., 201.
- ⁷³ Uo., 94–95. Az első világháború hadiipari (beszállítói) nyereszkeskedését 1916-tól tárgyalja, bemutatja. Ennek ellenére még nála sem mint üzleti fogás jelenik meg, hanem mint „zsidó” ügyeskedés.
- ⁷⁴ Passim, de különösen uo., 302–319.
- ⁷⁵ Uo., 675.
- ⁷⁶ Götz Aly komoly történelmi feltárásokat tett a Kisgazdapártnak a háborús uszításban és rablásban való részvételéről. (Lásd: Götz Aly: *Hitler néppállama. Rablás, faji háború és nemzeti szocializmus*. Budapest, Atlantisz Kiadó, 2012.)
- ⁷⁷ Uo., 218–223. illetve 496–504.
- ⁷⁸ Uo., 98.
- ⁷⁹ Uo., 264.
- ⁸⁰ A baloldal és a (jobbaldalt támogató) szociáldemokraták már 1918 óta külön úton jártak. (Lásd: Székely Gábor: *A Komintern és a fasizmus 1921–1929*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1980.)
- ⁸¹ Uo., 50–51.
- ⁸² Uo., 672. Eközben a könyv oldalain többször is visszaköszön, hogy a zsákmány oroszlnárszére a középosztály tette rá a kezét, mégpedig szervezett keretek között!
- ⁸³ A fallációk típusainak egy alapos felsorolása itt érhető el: <http://utminers.utep.edu/omwilliamson/ENGL1311/fallacies.htm> A fallácia álérvelést, tudományos értelemben értékelhetetlenre torzított „bizonyítás”-t jelent. A szövegben tehát „fallácián” „hamis érvelést” értek.

- ⁸⁴ Uo., 50–51.
- ⁸⁵ Uo., 52–53., illetve ugyanez uo., 650–651.
- ⁸⁶ Uo., 54–56., illetve ugyanez uo., 58–61. Vagyis hiányos adatokból is következtetést von le – az *ignoratio elenchi* lehetősége sem képes korlátozni ebbéli bátorságát.
- ⁸⁷ Uo., 63–64.
- ⁸⁸ Uo., 75–76. Ettől függetlenül jelzi, hogy (bár) a zsidóknak már feleakkora vagyon után is adózniuk kellett, a befolyt adónak mégis összesen 42%-a volt „zsidó” eredetű. A fővárosi zsidóság 85%-a alatta maradt az adóköteles jövedelemnek – ismeri el Ungváry (uo., 76.) –, ennek ellenére ragaszkodik a jelentős zsidó vagyoni fölány képzetéhez.
- ⁸⁹ Episztemológiai szempontból akár egyfajta tévelygésről is beszélhetünk: a reál-tudományok elvont [1]-ei, atomjai, tipizálható természeti képződményei beleágyazhatók nomothetikus leírásokba, hogy azután a specifikus eseteket lehessen az azokat differenciáló tényezőkkel tárgyalni. A társadalomtudományokban az „általánost” és az „egyedit” konstituáló összefüggések jóval bonyolultabbak, és a létező elemek tipizálásához sokkal agresszívebb elvonatkoztatások szükségesek – a reáldiszciplinák metodikájának alkalmazása humán területen roppant kockázatos vállalkozás.
- ⁹⁰ A fallációk egyik típusa. A tézist cáfoló adatok hiány(osság)ából a saját tézist automatikusan igazoltnak beállító, hamis érvelés.
- ⁹¹ Uo., 50. A tény, hogy a hivatkozott iromány a Horthy-rendszer (egyik) legitimációs „legendáriuma” volt, Ungváryt nem foglalkoztatja, s ezzel ideológiai elkötelezettségből hátat fordít a valóságnak és a tudománynak.
- ⁹² Uo., 50–51. Az „utcai baloldali” és a rejtőzködő kikeresztelkedett mint a spekuláció tárgya...
- ⁹³ Uo., 289. Az elv láthatólag a függőké: „mindegy, csak ártson!”
- ⁹⁴ Fóris Ákos egy másik Ungváry-monográfiáról írt recenziójában szintén leírja, hogy Ungváry előszeretettel szűri meg a felhasználásra kerülő forrásait. (Lásd: Fóris Ákos: Megválaszolatlan kérdések – megkérdőjelezhető állítások. Ungváry Krisztián: Magyar megszálló csapatok a Szovjetunióban, 1941–1944. Esemény, elbeszélés, utóélet. Budapest, Osiris Kiadó, 2015. *Eszmélet* 109. sz. (2016. tavasz), 139–150.
- ⁹⁵ Uo., 120–126.
- ⁹⁶ Uo., 128.
- ⁹⁷ Uo., 143–144.
- ⁹⁸ Uo., 225–227.
- ⁹⁹ Uo., 94. A kiváló színésznő szociológiai szakértelme megkérdőjelezhető.
- ¹⁰⁰ Uo., 99. Az emancipáció és a funkcionális integráció mitől lenne „felszámolás”? A félelemre hivatkozást itt a homályosság falláciájával ötvözi.
- ¹⁰¹ Uo., 168.
- ¹⁰² Uo., 345. S ha már egyszer így tesz, rögtön „stratégiai célokat” is konstruál mögé.
- ¹⁰³ Teszteljük is rögvést a szerzőt a *kettős mérce* mint hamis érvelés esetére! Japán 1868-ban kénytelen volt kinyitni kapuit és (ön)fejlesztési célból programmá tenni a centrum ismereteinek elsajátítását. Ez ugyanaz lenne, mint amit Lenin tett és amire felhívott (pl. a tudományos munkaszervezés kérdésében)? Vajon egyforma súllyal kezelné-e a kettőt egy konzervatív-jobboldali történész (értelmiségi)?
- ¹⁰⁴ Uo., 462.

- ¹⁰⁵ Azaz olyan álérvelést használ, melynek során egy szó többértelműségével visszaélve, azt egy olyan értelmében akarja feltüntetni, amely a bírált szövegnek nem sajátja és azt értelmetlenné is teszi. Lásd: fogoly (személy) – fogoly (madár) stb. Ezt a módszert nyugodtan nevezhetjük „rég bevált”-nak, hiszen már Arisztotelész is bírálta mint csalárd bizonyítást.
- ¹⁰⁶ Lásd: Götz Aly i. m. A szó a jobboldali hagyományban „nemzetfajt” jelent, és csak a baloldali olvasatban nyeri el társadalmi jellegű értelmét. (Lásd: *Der Große Duden. Rechtschreibung*. Dudenverlag, 1970. M-W-Z Band 10. S. 742. 1., 2.) Aly monográfiája első fejezetében visszatetsző erőltetettséggel ejti meg saját fogalmi hamisítását, így például a menedzseri alapállást „forradalmi lendületté” torzítja. Összességében, meglegéssel gondolhatja, hogy megfelelt a kortárs diskurzus elvárásainak.
- ¹⁰⁷ Teszi ezt különösen erőszakosan uo., 353–378., ahol innen-onnan összegyűjtött, de legalább célzatosan kommentált, kiragadott szövegrészekből próbál meg „bizonyítékot” gyártani a jobboldal baloldaliságára.
- ¹⁰⁸ Apriorizmus avagy dogmatizmus: hamis érvelés, melynek során a beszélő kizárólag a saját maga által képviselt irányzatot ismeri el létezőnek. (A jobboldal hidegháborús győzelme óta ez a beszédmód éppúgy uralkodóvá vált, mint a társadalmi problémák létezésének patológikus tagadása – a kettő valószínűleg összefügg.)
- ¹⁰⁹ A hagyományos akadémiasságon kívüli szférában természetesen a tudományos kifejtés szabályai nem vagy csak elhanyagolható mértékben érvényesek, így a totalitárius iskola követői is jóval nagyobb teret kap(hat)nak.
- ¹¹⁰ Különösen uo., 177–188.
- ¹¹¹ Ruth Wodak terminusa nem véletlenül jelenik meg Ungváry művével egy kontextusban.
- ¹¹² Uo., 444–445.
- ¹¹³ A megszállt területeken ezeknek az embereknek a megvédése nem sikerült, az SS, az SD, a SIPO stb. egységei népiertó módon fellépve végeztek a fogyatékos-oththonok – többek között – gyermekkorú lakóival. (Lásd: *Justiz und NS-Verbrechen Bd. XXV. Verfahren Lfd. Nr.643*. LG Essen 661222 BGH 680802, illetve Andrej Angrick: *Besatzungspolitik und Massenmord. Die Einsatzgruppe D in der südlichen Sowjetunion 1941-1943*. HIS Verlag, Hamburg 2003. 648–651.)
- ¹¹⁴ Uo., 500. Természetesen lehet így eljárni, ám egy emocionálisan ennyire felkavaró állítást megerősítendő – már pusztán a tényyszerűség kedvéért is – érdemesebb lenne egy komoly, tételes hivatkozást tenni az azt megalapozó (elsődleges) forrásokra. Utóbbiak (ismételt) rögzítését követően lenne célszerű megemlíteni a saját, e tárgykörben publikált munkáit. Amennyiben előtte már más kutatók is foglalkoztak ezzel a témával, úgy őket is illetet volna – a publikációk kronologikus sorrendjét betartva – megemlíteni.
- ¹¹⁵ Uo., 671. Miért kell feltétlenül megemlíteni, hogy a „zsidókat”?
- ¹¹⁶ Uo., 521. Bűnisméltés, uo., 558. Himmler projektív hajlamairól lásd: Peter Padfield: *Himmler I-II*. Budapest, Victoria Kft., 1996. A fasiszmus egyébként eleve projektív alkatokról szól(t), lásd: Walter Mettner levelei, in: Christian Gerlach: *Kalkulierte Morde. Die deutsche Wirtschafts- und Vernichtungspolitik in Weißrußland 1941 bis 1944*. Hamburg, HIS Verlag, 1998; illetve Wolfgang Curilla: *Die deutsche Ordnungspolizei und der Holocaust im Baltikum und in Weißrußland 1941-1944*. Paderborn, Verlag Ferdinand Schöningh, 2005.

¹¹⁷ Uo., 676.

¹¹⁸ Uo., 558–559.

¹¹⁹ Uo., 519.

¹²⁰ Uo., 405–417. Ennek oka kevésbé világos egy konzervatív-jobboldali szerző tollából. Mindazonáltal sejthető, hogy a Horthy-rendszer mentegetésében a felelősséget a nácikra hárító olvasat (egyik) hőse Teleki. Ungváry, aki – mint látjuk – hajlamos a nácikat „megtiport németek”-nek látni – tehát identitásalapon vizsgál egy politikai mozgalmat, nem pedig társadalmi-gazdasági nézőpontból! –, kritikával kell illesse ezen irányzat legendáriumát.

¹²¹ Passim.

¹²² Uo., 11–12.

¹²³ Uo., 218–223., illetve 496–504.